

FRENLENEN PETROL AKIMI

İran'daki petrol kuyuları ve rafinerilerin grev yüzünden çalışmaması dünya petrol üretiminin kritik bir zamanına isabet etmektedir. Yakın bir süre önce —dünya ekonomisinin kötü bir devreye girmiş olması ve Alaska ve Kuzey Denizi gibi yeni bulunan petrol alanlarının gittikçe artan üretimi dolayısıyla— elde bulunan bol petrol, özellikle hafif ham petrol, tekrar azalmış ve pahalılaşmıştır. Gittikçe artan istem (kış rezervleri) ve OPEC'in fiyatları artırması (16 Aralık toplantısı) bunun sebepleridir.

İran petrol üretiminin azalması sürerse, bunun çok ciddi sonuçları olacaktır, zira dünya petrol üretiminde bu kara altın ülkesi küçümsemeyecek bir rol oynar. İran, Suudi Arabistan, Rusya, Amerika Birleşik Devletlerinden sonra dünyanın dördüncü petrol üreticisi memleketidir, hatta ihracat bakımından ise Suudi Arabistan'dan sonra ikinciliği almaktadır. İran dünya petrol üretiminin yaklaşık % 10'unu verir ve bu

Dünya Çapında Petrol Üretimi (Günde Milyon Varil)

	1977	%
İran	5.705	9.3
Suudi Arabistan	9.235	15.0
Irak	2.250	3.6
Küveyt	1.785	2.9
Abu Dhabi	1.665	2.6
Venezüella	2.315	3.9
USA *	9.830	15.3
İngiltere	0.780	1.2
Rusya	11.045	17.8
OPEC	31.525	51.2
Dünya -	62.160	100

(* 1.6 milyon varil doğal gaz (sıvı) dâhil.

yıl (1978) ortalama günde 5.7 milyon varil üretilmişse de bu miktar grevlerden dolayı 1,5 milyon varile düşmüştür. Bu, üretim kapasitesinin (6,9 milyon) yuvarlak 1,2 milyonudur, fakat bundan önceki yıla oranla bu % 2,3 bir yükseliş demektir, çünkü bu sırada Opec ülkeleri, özellikle Suudi Arabistan geçici bir arz artışı yüzünden üretimini frenlemiştir.

İran petrolünü bütün dünyaya ihraç eder. Bununla beraber en büyük alıcıları ABD, Japonya, ve Batı Avrupa'dır. ABD 1977'de İran'dan yaklaşık 40 milyon ton ham petrol ithal etmişti, ki bu miktarı bu yılda aynen alacaktı. Japonya hemen hemen eşit miktarda ham petrol almaktadır, yalnız ABD gibi kendi kaynaklarından ihtiyacını karşılayacak durumda değildir, bu bakı-

Dünya Çapında Petrol Rezervleri (Milyar Varil)

İran	62.0
Suudi Arabistan	150.0
Rusya	75.0
Küveyt	67.0
Irak	34.5
Birleşik Arap Emirlikleri	32.4
USA	29.5
Libya	25.0
Çin	20.0
İngiltere	19.0
Toplam	645.0

dan İran'ın durumu onu daha fazla etkilemektedir.

Batı Avrupa'da Federal Almanya 15,7 milyon ton (1977) İran petrolü ithal etmek suretiyle en büyük alıcı durumundadır. Öteki Avrupa ülkeleri belirli bir derecede İran'dan gelecek petrole bağımlıdır. Örneğin Büyük Britanya ham petrolünün % 18'ini Şah'ın memleketinden getirmektedir, İran, Suudi Arabistan'dan sonra en önemli ihracatçıdır (% 26). Gerçi İngiltere'nin Kuzey Denizindeki petrolü çok çabuk bu ithalata yerine geçecektir, fakat bu her halde 1980'den önce olamayacaktır.

Öteki memleketler İran petrolünün bu frenlenmesini daha fazla hissedeceklerdir. İran çok uluslu petrol şirketlerinin tekeline atlatılabilmek için devletten devlete mukaveleler yapmıştır. Bu yüzden bugün Güney Afrika ile İsrail öteki ülkelerden çok daha fazla İrana bağımlı kalmaktadırlar. İran Kuzey Afrika'nın en önemli petrol müteahhidi ve aynı zamanda memleketin en modern rafinerilerinden birinin de ortağıdır. Kuzey Afrika son zamanlarda önemli stratejik rezervler yapmıştır. Bunun sebebi ileride karşılaşma olasılığı olabilecek zorlayıcı önlemleri atlatılabilsidir.

İran'ın Petrol İhracatı (Milyon Varil)

(Güney Afrika ve İsrail hariç)
Ocak'tan Haziran'a kadar

	1978	1977	1976
USA	21.9	39.8	28.2
Japonya	20.6	40.5	46.2
Almanya	8.4	15.7	19.2
İtalya	6.8	14.5	14.5
Hollanda	6.4	13.5	17.7
İngiltere	5.7	14.2	22.2
Fransa	4.9	9.4	14.6
EWG	33.6	70.6	91.7
OECD	91.3	181.0	200.2
Toplam	123.4	253.0	-